

IKERVÁLSÁGOK

Sáringer János – Abdallah Abdel-Ati Abdel-Salam Mohamed (szerk.): *A szuezi válság és Magyarország – 1956. Diplomáciai iratok*

■ Könyvismertetőmet egy formai észrevétellel kell kezdenem: Bástyá elvtárs óta tudjuk, hogy mekkora erény a szerénység. Ezt az erényt a kötet szerkesztői olyannyira tisztelik, hogy nekünk nem is került fel e kötet borítójára, csak tovább lapozva derül ki, kik válogatták össze az ismertetett dokumentumokat, valamint az, ki írta a bevezető tanulmányt. Annyit előre bocsátanék, hogy a szerkesztők elégedettek lehetnek munkájukkal, mivel olvasmányos kötetet sikerült összehozni.

Minden dokumentumkötet két kihagyhatatlan résszel rendelkezik: sorrendben a második, amiről elsősorban a kötet szól, maga az átirat és a szakmai olvasóközönség elé tárt dokumentumgyűjtemény, ezt előzi meg és egészíti ki ugyanakkor a bevezető tanulmány, amely magukat az iratokat térben, időben és politikai-társadalmi közegben elhelyezi. Mielőtt a lényegi, tartalmi részre rátérnék, érdemes a formai tartalmat megvizsgálni.

A Sáringer János névvel fémjelzett bevezető tanulmány a szerkesztési elveket ismerteti, valamint a 19. oldalon azt is megfogalmazza, miről nem szól a könyv. „Írásunknak nem célja annak a rendszernek érdemi bemutatása, ami a külügyi tárcának a korabeli vonatkozó nemzetközi erőterben, valamint hazai politikai struktúrában betöltött szerepét elemzi... E kényszerpálya részletes elemzésétől eltekintünk, vizsgálódásunk főként az 1956-os őszi budapesti és szuezi történésekről fennmaradt külügyi források bemutatására korlátozódik.” A bevezető tanulmány további tagoltságából kiemelném a ma-

gyar külügyminisztérium felépítéséről szóló alfejezetet, amely jól strukturálja az intézmény felépítését az ötvenes években. A tanulmány jegyzeteiből kiderül, hogy a szerző jól ismeri a szakirodalmat, nemcsak a könyvészetet, hanem az elsődleges levéltári forrásokat is. A bevezető angol és arab nyelven is megtalálható, ami szép, tiszteletteljes gesztus, ugyanakkor a csatolt dokumentumok – valószínűleg terjedelmi okokból kifolyólag – kimondottan csak magyar nyelven kerültek be a kötetbe.

Mint minden dokumentumkötet jelentős részét, ez esetben is a csatolt, szám szerint 94 önálló hivatalos irat jelenti. Ezek között akadnak pár mondatos táviratok és terjedelmesebb jelentések, olyan szövegek, amelyek eddig is ismertek lehettek – mind például Gamal Nasszer nyilvános beszéde a szuezi csatorna államosításakor – mások pedig először kerülnek nemcsak az érdeklődő olvasó, de akár sok, a témára szakosodott kutató szemei elé. A válogatás valószínűleg figyelmes és szigorúan végzett szelekciós folyamatok eredménye, legalábbis erre engednek következtetni a pontos átírások, valamint az a szembetűnő törekvés, hogy a magyar, illetve egyiptomi kibocsátású iratok egyfajta szerkesztési egyensúlyba, viszonylagos szimmetriába legyenek egymással. A dokumentáció teljességére való törekvést jelzi a kritikai apparátusból a sok magyarító lábjegyzet, valamint a gazdag könyvészet is. Talán nem is lenne érdemes megemlítenünk a felhasznált irodalmi lista alapján, hogy a szerkesztők jól ismerik a korra vonatkozó magyar és angol nyelvű

szakirodalom legjelentősebb részét. Ugyanakkor esetleg érdemes lett volna idézni olyan klasszikus műveket, mint Henry Kissinger *Diplomáciája*, melyben a szerző külön fejezeteket szentel az 1956-os forradalomnak, illetve a szuezi válságnak, Büky Barna *Visszapillantás a hidegháborúra* című könyvét, amelyben az *Út Szuezig és Budapestig* című fejezetben ágyazza be a szerző kiválóan a kor nemzetközi környezetébe az ikerválságokat. És több más kötetet is, hiszen a hidegháborús szakirodalom tárháza mára már kimeríthetetlen, ugyanakkor ez is, ami a kötetben található, szép teljesítmény. A magyarázó lábjegyzetek pedig különösen fontosak abból a szempontból, hogy korrigálják az eredeti források tévedéseit vagy azon tudósításait, amelyek felelős kijelentésekre alapoznak ugyan, de a kijelentések valóságtartalma kimondottan hamis. Így például Abdel-Hamid Kadri, az egyiptomi követség egyik tanácsosa a következőket volt kénytelen papírra vetni jelentésében Nagy Imre és társai elfogása és Romániába történt szállítása kapcsán: „Kádár kijelentette, hogy kormánya Nagy Imrét saját kérésére november 25-én Romániába vitette.” A kijelentés valóságtartalmát lábjegyzettel – nagyon is helyesen – korrigálták a szerkesztők.

A hidegháború története során egyedülálló momentum volt az, hogy a világ közvéleménye egy időben két válságra figyelt: a magyar ötvenhatos forradalomra és a szuezi válságra, amely során Izrael, Nagy-Britannia és Franciaország megtámadta Egyiptomot, majd nemzetközi nyomásra kénytelenek vol-

tak visszavonulni. Ezekre az eseményekre, nemzetközi beágyazottságukra és korbéli értelmezéseire reflektálnak a kötet dokumentumai a kor magyar és egyiptomi diplomáciája szemszögéből. Ha ki kellene emelnem egy különlegesebb dokumentumot a kilencvennégy közül, talán a 18-as számút emelném ki. Ez a terjedelmes szöveg – harmincöt oldalra rúg – Gamal Abdel-Nasszer (a szövegben legtöbb esetben Abden, mindkét latin betűs átírás használatban van) elnök beszéde az 1952-es hatalmváltás évfordulóján, amikor többek között bejelentette a Szuezi-csatorna államosítását is. A beszéd nyilvános volt, de valószínűtlen, hogy sokan fel tudnák idézni teljes tartalmát. Elolvastva részleteiben, majd többször is újraolvastva a beszédet, levonva a nasszeri szubjektív meglátásokat, átfogó képet kaphatunk arról a lehetőségekkel teli kényszerpályáról, amelyben a nasszeri Egyiptom lavírozott: több vagy kevesebb sikerrel, ebben a sorrendben.

Túl a dokumentumok elsődleges forrásértékén, valamint a jól megírt bevezető tanulmányon, a kötetnek különleges érdeme, hogy a két válság szinte párhuzamos ismertetése által betekintést enged abba a folyamatba, ahogyan az egyiptomi diplomácia nyomon követte a magyarországi forradalmat, és abba, milyen körülmények között ment végbe a Szuezi-csatorna államosítása. Mindkét vonatkozásban a szerkesztők a teljességre törekedtek. És ez az előtűnk álló terjedelem tükrében úgy tűnik, sikerült.

Lakatos Artur